

Regional biblioteksplan Gävleborg 2020-2021

Innehållsförteckning

Bakgrund	3
Syfte	3
Biblioteksplaneprocess	4
Region Gävleborgs biblioteksverksamheter	5
Kultur Gävleborg	5
Sjukhusbiblioteket	7
Folkhögskolornas bibliotek	9
Bollnäs Folkhögskola	9
Forsa Folkhögskola	9
Västerbergs Folkhögskola	9
Fokusområden	10
1 - Samverkan	10
2 - Barnrätt	12
3 - Litteratur	13
4 - Läsförämjande	14
5 - Medie- och informationskunnighet	15
6 - Mångfald och likabehandling	17
Uppföljning	19
Bilagor	20
1 - Region Gävleborgs kulturpolitiska prioriteringar	20
2 - Grundläggande fakta om länets kommuner och folkbibliotek	21

Bakgrund

Enligt [bibliotekslagen 2013:801](#), § 17 ska kommuner och landsting anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet. Regional biblioteksplan för Gävleborg 2020-2021 omfattar därmed den biblioteksverksamhet som bedrivs inom Region Gävleborg. Kultur- och kompetenförvaltningen rymmer den regionala biblioteksverksamheten inom avdelningen Kultur Gävleborg och folkhögskolebiblioteken på Västerbergs, Forsa och Bollnäs folkhögskola. Under hälso- och sjukvården finns sjukhusbibliotek på Gävle sjukhus och Hudiksvalls sjukhus.

Den regionala biblioteksplanen för Gävleborg ska gälla under perioden 2020-2021. Anledning till den relativt korta giltighetstiden på två år är att Region Gävleborg avser att involvera och synkronisera den regionala biblioteksplanens process och giltighetstid med den kommande regionala kulturplanen för perioden 2022-2025. I framtagandet av denna biblioteksplan har de utvecklingsområden och prioriterade insatser som finns definierade i [den regionala kulturplanen 2019-2021](#) påverkat innehåll och urval av fokusområden.

Under våren 2019 presenterades Kungliga biblioteket (KB) "[Demokratis skattkammare - förslag till en nationell biblioteksstrategi](#)". I arbetet med den regionala biblioteksplanen har de delar i strategiförslaget som varit relevanta för de regionala biblioteksverksamheterna tagits i beaktande. Dokumentet syftar till att föreslå långsiktiga mål och strategier för att främja samverkan och kvalitetsutveckling i hela det allmänna biblioteksväsendet. Strategin bär visionen *Bibliotek för alla* med demokrati som mål. Till visionen kopplas medel för att uppnå detta: läsning, lärande, nationella bibliotekstjänster, samhällets öppna rum, forskning och gemensam infrastruktur.

Syfte

[Bibliotekslagen](#)s portalparagraf (2013:801):

2 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

11 § Varje landsting och de kommuner som inte ingår i ett landsting ska bedriva regional biblioteksverksamhet med syfte att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet.

Region Gävleborgs biblioteksplan är ett styrdokument som antas av regionfullmäktige. De fokusområden som finns i den regionala biblioteksplanen ska prägla respektive biblioteksverksamhets ordinarie planering och följas upp på verksamhetsnivå som en del av den årliga uppföljningen.

Biblioteksplaneprocess

Den regionala biblioteksplanen är ett resultat av en dialogprocess som Kultur Gävleborg har genomfört för att skapa ökad relevans och bred förankring utifrån [den regionala kulturplanens](#) utvecklingsområden 2019-2021:

1. Kreativitet genom stöd till det professionella konst- och kulturlivet
2. Tillgång till konst och kultur
3. Öppenhet och demokrati
4. Hållbar attraktivitet (Se bilaga 1 ”[Region Gävleborgs kulturpolitiska prioriteringar](#)”).

Denna dialogprocess har involverat de verksamheter som planen berör inom Region Gävleborg (sjukhusbibliotek och folkhögskolor) och länets folkbibliotek.

Syftet med dialogprocessen har varit att få kunskap om de olika biblioteksverksamheterna och få inspel från varje verksamhet och från länets kommuner. Dialogerna har handlat om att skapa samsyn, identifiera utmaningar och fundera över länets behov av att vidareutveckla Region Gävleborgs samlade biblioteksverksamhet under planperioden 2020-2021.

Dialog med länets kommuner har genomförts vid två möten med folkbibliotekscheferna inom HelGe-styrgrupp (länsövergripande bibliotekssamarbete). Arbetet med den regionala biblioteksplanen har presenterats vid ett regionalt kulturchefsmöte.

Region Gävleborgs kultur- och kompetensnämnd och hälso- och sjukvårdsnämnd godkände den 18 juni 2019 att skicka ut remissversionen av den regionala biblioteksplanen. Dokumentet var ute på remiss 19 juni-30 september 2019 och begäran om anstånd beviljades till och med 22 oktober 2019.

Remissinstanser var följande:

- Samtliga kommuner i Gävleborg: Bollnäs, Gävle, Hofors, Hudiksvall, Ljusdal, Nordanstig, Ockelbo, Ovanåker, Sandviken och Söderhamn
- Högskolan i Gävle
- Gävleborgs regionala funktionshinders-föreningar:
Funktionsrätt Gävleborg (före detta Handikappförbundens samarbetsorgan (HSO) Gävleborg)
Synskadades Riksförbund (SRF) Gävleborg).

Region Gävleborg bearbetade den regionala biblioteksplanen utifrån de inlämnade remissvaren bland annat genom tydliggörande av framtagande av fokusområdena, relationen till [den regionala kulturplanen](#) samt nationella och regionala kulturpolitiska prioriteringar.

Region Gävleborgs politiska instanser antog slutversionen av den regionala biblioteksplanen vid följande sammanträden:

- *Kultur- och kompetensnämnden: 26 november 2019*
- *Hälso- och sjukvårdsnämnden: 26 november 2019*
- *Regionstyrelsen: 10 december 2019*
- *Regionfullmäktige: 12 februari 2020.*

Region Gävleborgs biblioteksverksamheter

Det är hälso- och sjukvårdsnämnden och kultur- och kompetensnämnden som ansvarar för de olika biblioteksverksamheterna inom Region Gävleborg.

Kultur- och kompetensnämnden ansvarar för den regionala biblioteksverksamheten inom avdelningen Kultur Gävleborg samt biblioteken på Bollnäs, Forsa och Västerbergs folkhögskolor.

Hälso- och sjukvårdsnämnden ansvarar för sjukhusbibliotekens regionövergripande uppdrag. Sjukhusbiblioteket är en del av Centrum för klinisk utbildning, som finns inom hälso- och sjukvårdens gemensamma resurser.

Kultur Gävleborg

Uppdrag

Från [bibliotekslagen](#) (SFS 2013:201) § 11:

Varje landsting och de kommuner som inte ingår i ett landsting ska bedriva regional biblioteksverksamhet med syfte att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet.

Från [Regional kulturplan Gävleborg 2019-2021](#):

Den regionala biblioteksverksamheten kompetensutvecklar, samordnar och ger utvecklingsstöd till folkbiblioteken i Gävleborg. Ambitionen är att genom biblioteken ge alla invånare jämlik tillgång till litteratur, information och biblioteksservice samt stöd till formellt och informellt lärande. Den regionala biblioteksverksamheten bedriver omvärldsbevakning, driver projekt och metodutveckling.

I [den regionala kulturplanen](#) finns följande särskilda insatser definierade för den regionala biblioteks- och läsfrämjande verksamheten inom Kultur Gävleborg:

- arbeta fram kommande regional biblioteksplan (2020-2021) i samråd med länets berörda aktörer
- bidra till att vidareutveckla samarbetet inom HelGe-biblioteken i samverkan med länets folkbibliotek
- genomföra kompetenshöjande insatser avseende folkbibliotek som demokratiska, tillgängliga och kreativa mötesplatser
- vidareutveckla språk- och läsfrämjande projekt för barn och unga
- vara kompetens- och utvecklingsnod för att öka den digitala kompetensen hos länets invånare genom folkbiblioteken

Sedan 2019 finns verksamhetsområdet litteratur definierat som ett eget område i [den regionala kulturplanen](#). Verksamhetsutvecklaren inom litteratur arbetar tätt tillsammans med verksamhetsutvecklarna inom bibliotek. Bland de särskilda insatser som är definierade för litteraturverksamheten inom Kultur Gävleborg finns följande som direkt berör biblioteksverksamhet:

- skapa mötesplatser för länets aktörer för erfarenhetsutbyte, kompetenshöjande insatser och samverkan
- utforma koncept för regionala litterära arenor som skapar möten mellan invånarna och de litterärt verksamma
- inkludera de nationella minoritetsspråkens litteratur samt litteratur på länsinvånarnas olika språk i regionala insatser
- utveckla konstöverskridande insatser för unga vuxna i litterärt skrivande, i samverkan med länets arrangörsled och pedagogiska verksamheter

Utöver dessa tillkommer två insatser som inte direkt berör biblioteksverksamhet:

- identifiera länets yrkesverksamma litteraturaktörer
- undersöka möjligheter till mentorskap och litterär residensverksamhet i länet

I [den regionala kulturplanen](#) identifierar Region Gävleborg ett behov av att ge ett tidsbegränsat uppdrag inom litteraturområdet med fokus på barn och unga.

Metoder

Kultur Gävleborg har ett flertal metoder och arbetssätt för att uppfylla mål och uppdrag:

- samverkan, nätverk och dialog
- gemensamt lärande och metodutveckling
- forskningsbaserat arbetssätt
- strategiskt stöd
- omvärldsbevakning
- kompetenshöjande insatser
- stöd och bidrag till utvecklingsprojekt

Sammanhang

Den regionala biblioteksverksamheten är en del av avdelningen Kultur Gävleborg inom Kultur- och kompetensförvaltningen. Kultur Gävleborg driver verksamhetsutveckling inom olika konst- och kulturområden med sakkunskap, överblick och nätverk. Samtliga medarbetare inom avdelningen, med sina olika kompetenser och ansvarsområden, är resurser för biblioteksutvecklingen i Gävleborg. På samma sätt ska verksamhetsutvecklarna inom biblioteksverksamheten och litteraturverksamheten bidra till att förverkliga hela avdelningens mål.

På Kultur Gävleborg finns tre heltidsanställda verksamhetsutvecklare inom bibliotek samt en heltidsanställd verksamhetsutvecklare inom litteratur (november 2019). Vid projekt och särskilda satsningar kan extra personella resurser tillsättas.

Den regionala biblioteksverksamheten på Kultur Gävleborg är ett stöd för biblioteksutveckling i hela Gävleborg, så väl för kommunerna som för Region Gävleborgs övriga bibliotek. Ansvar för respektive biblioteks verksamhet ligger dock på det enskilda bibliotekets huvudman.

I Gävleborg finns ett framgångsrikt och väletablerat bibliotekssamarbete vid namn HelGe-biblioteken som inkluderar länets samtliga folkbibliotek och Kultur Gävleborgs verksamhetsutveckling inom bibliotek- och läsfrämjande verksamhet. Samarbetet är en regional plattform för att stärka biblioteksverksamhet och biblioteksutveckling i hela länet. Under 2018 genomfördes en översyn av samarbetets organisation med förslag till förbättringar och prioriteringar. Samarbetet finns definierat i en överenskommelse ("HelGe-samarbetets organisation") som revideras vid behov och årligen görs en gemensam verksamhetsplan.

HelGe-samarbetet reglerar inte innehållet i respektive kommuns egen biblioteksverksamhet. Alla kommuner har olika förutsättningar (se bilaga 2 "[Grundläggande fakta om länets kommuner och folkbibliotek](#)"). Se även Samhällsmedicin, Centrum för kunskapsstyrnings senaste rapport "[Nulägesanalys 2019: Hållbar utveckling och tillväxt i Gävleborg](#)", april 2019). Varje kommun ansvarar enligt [bibliotekslagen](#) för att upprätta en egen biblioteksplan som behandlar den egna biblioteksverksamheten, där folkbibliotek och skolbibliotek ingår.

Kultur Gävleborg har rollen som ordförande i HelGe-styrgrupp och en av verksamhetsutvecklarna arbetar med strategisk samordning. Verksamhetsutvecklarna på den regionala biblioteksverksamheten ingår inte operativt i HelGe-samarbetets arbetsgrupper utan fungerar som strategiskt stöd vid behov.

Den 30 juni 2019 flyttades ansvaret för HelGe-bibliotekens avtal och upphandlingar från Region Gävleborg till Gävle kommun. En överenskommelse för avtalssamverkan har upprättats mellan Gävle kommun och länets kommuner.

Sedan 2018 har ett flertal nationella satsningar riktats gentemot kommuner och regioner för att öka tillgången till och stärka biblioteksverksamhet i hela landet, både regionalt och lokalt. Regeringens satsning *Stärkta bibliotek* som pågår 2018-2020 med bland annat destinerade statsbidrag till regional biblioteksverksamhet har skapat goda förutsättningar för bland annat läs- och litteraturfrämjande arbete i Gävleborg. Nationella projektmedel till *Bokstart Gävleborg* och *Digitalt först* har möjliggjort större satsningar på kompetenslyft och bred samverkan mellan olika aktörer.

Sjukhusbiblioteket

Uppdrag

Sjukhusbiblioteket är ett medicinskt bibliotek som ska bidra till hälso- och sjukvårdens utveckling och måluppfyllelse genom att förmedla och underlätta inhämtandet av evidensbaserad kunskap och information. Biblioteket är en pedagogisk resurs för fortbildning och kompetensutveckling genom att bland annat bistå vid inhämtandet av relevant vetenskaplig information vid forskning och utveckling. Sjukhusbiblioteket tillhandahåller och sprider motsvarande information till patienter och närstående som exempelvis vill öka sin kunskap om sjukdomstillstånd och god hälsa.

De senaste åren har kulturens betydelse för en god hälsa och välmående tydliggjorts. Som en konsekvens av detta tillhandahåller även de medicinska biblioteken allmän litteratur och medier i begränsad omfattning.

Primära målgrupper är personal och studerande, men biblioteket fyller även en viktig funktion för patienter och närstående.

Sjukhusbiblioteken ska genom ett inkluderande arbetssätt och utbud förmedla och underlätta inhämtandet av evidensbaserad kunskap och information för målgrupperna.

Metoder

- *Nätverk*
Sjukhusbiblioteken ingår i olika nätverk såväl nationellt som regionalt. Exempel på detta är HTA (Health Technology Assessment) och Kunskapsstyrning, övriga sjukhusbibliotek och universitetens medicinska bibliotek. Detta sker bland annat genom nationellt EIRA-samarbetet (Effective Information Retrieval and Acquisition).
- *Forskningsbaserat arbetssätt*
De medicinska bibliotekens är viktiga förmedlare av aktuell evidensbaserad kunskap och vetenskaplig information. En förutsättning för detta är att hög och ändamålsenlig kompetens tillhandahålls samt att medieutbudet, fysisk och digitalt, motsvarar verksamheternas krav. Genom att öka närvaron i vårdverksamheternas dagliga sammanhang, förbättras möjligheterna att tillvarata bibliotekens resurser i vården av den enskilda patienten.
- *Strategiskt stöd*
Sjukhusbibliotekens roll som strategiskt stöd utgår från att vara en del inom utveckling av HTA (Health Technology Assessment) och kunskapsstyrning. Viktiga komponenter är också nätverk och samarbeten med övriga sjukhusbibliotek och universitetens medicinska bibliotek. Detta sker bland annat genom nationellt EIRA-samarbetet (Effective Information Retrieval and Acquisition) som syftar till att säkerställa hälso- och sjukvårdens tillgång till vetenskaplig information.
- *Kompetenshöjande insatser*
De medicinska biblioteken är viktiga förmedlare av aktuell evidensbaserad kunskap och vetenskaplig information. En förutsättning för detta är att hög och ändamålsenlig kompetens tillhandahålls samt att medieutbudet, fysisk och digitalt, motsvarar verksamheternas krav. Genom att öka närvaron i vårdverksamheternas dagliga sammanhang, förbättras möjligheterna att tillvarata bibliotekens resurser i vården av den enskilda patienten.

Sammanhang

Sjukhusbiblioteket har ett regionövergripande uppdrag med fysiska placeringar vid Hudiksvalls respektive Gävle sjukhus och omfattar primärt all offentligt driven hälso- och sjukvård. Verksamheten kommer även att finnas på Bollnäs sjukhus en till två dagar per vecka. De privata vårdgivare som bedriver hälso- och sjukvård på uppdrag av Region Gävleborg erbjuds möjlighet att erhålla tjänster genom avtal, detsamma gäller regionens övriga verksamheter inklusive bolag.

På sjukhusbiblioteket finns tre heltidsanställda bibliotekarier, en i Hudiksvall och två i Gävle (november 2019).

Verksamheten är nationellt en del inom utveckling av HTA (Health Technology Assessment) och Kunskapsstyrning. Nätverk och samarbeten med övriga sjukhusbibliotek och universitetens medicinska bibliotek, bland annat genom EIRA-samarbetet (Effective Information Retrieval and Acquisition) som syftar till att säkerställa hälso- och sjukvårdens tillgång till vetenskaplig information.

En nära samverkan ökar möjligheterna till kostnadseffektivt och utvecklande användande av den samlade kompetensen. Samarbete sker med hälso- och sjukvårdens verksamheter, liksom med de *Hälsotorg* som finns på Hudiksvall och Gävle sjukhus. *Hälsotorgen* jobbar bland annat med att vägleda patienter, närstående och övriga besökare till kvalitetssäkrad information samt stödja till förändring av livsstil inom ett antal områden. *Hälsotorgen* synliggör sjukhusbibliotekens verksamhet och hur en kan ta kontakt med denna.

Folkhögskolornas bibliotek

Uppdrag

Folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället ([Proposition 2013/14:172 Allas kunskap - allas bildning](#)).

Statens stöd till folkhögskolorna regleras i [förordningen](#) (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen. De fyra syftena med statens stöd till folkbildningen är att:

- stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin
- bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen
- bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället
- bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Biblioteken spelar en central roll i detta arbete.

Sammanhang

Bollnäs Folkhögskola

Biblioteket på Bollnäs Folkhögskola har en biblioteksassistent anställd på 50 % (november 2019). Bibliotekssystemet Cicero LMS har köpts in för övergång till digital katalogisering och lånehantering. Bibliotekets utbud ses över och uppdateras i samverkan med det pedagogiska arbetslaget. Målområdena ska hållas levande och förbättras efter behov.

Forsa Folkhögskola

Biblioteket på Forsa Folkhögskola bemannas av en lärare som har biblioteksansvar som 25 % av sin tjänst (november 2019). Biblioteket är öppet dygnet runt, men bemannas 10 timmar/vecka. Som stöd för personer med läs- och skrivsvårigheter, samt personer med svenska som andraspråk, köps kontinuerligt in litteratur på lättläst svenska och engelska på olika nivåer, en del litteratur både som bok och ljudbok.

Västerbergs Folkhögskola

Biblioteket på Västerbergs Folkhögskola bemannas till 50 % av en lärare med biblioteksansvar (november 2019). Genom bibliotekets olika resurser stötts pedagogiken på skolan. Bibliotekens demokratiska uppdrag står i fokus genom att skolans deltagare blir biblioteksanvändare och genom att de under sin tid på skolan utvecklar en naturlig relation till biblioteket.

Fokusområden

Den regionala biblioteksplanen har tagit fram sex fokusområden för planperioden. Områdena följer lagstiftningen och möter de utmaningar som är identifierade på nationell nivå (Kungliga biblioteks [förslag till nationell biblioteksstrategi](#) samt Sveriges kommuner och landstings rapport ”[Regional biblioteksverksamhet - en del av det regionala uppdraget och som stöd för kommunerna](#)”), regional nivå ([den regionala kulturplanen](#)) samt lokal nivå (särskilda förutsättningar och behov). Se bilaga 1 ”[Region Gävleborgs kulturpolitiska prioriteringar](#)”.

1. Samverkan

Nyckelord för samverkan är tillit och tillvaratagande av kollektiv kompetens. Dialoger och samråd skapar tillit och är grunden för att möta varandra, få förståelse och utbyta erfarenheter. Ömsesidig lyhördhet underlättar hänsynstagande till andras kompetenser och genomförande av gemensamma satsningar samt möjlighet att skapa oväntade möten.

Under planperioden ska Region Gävleborgs biblioteksverksamheter gemensamt skapa former för meningsfull samverkan. Ett möjligt område att samverka inom är den gemensamma utmaning som framkom under dialogprocessen kring kompetensförsörjning av utbildad bibliotekspersonal, oavsett biblioteksform.

Kultur Gävleborg

Sedan 2014 ingår den regionala biblioteksverksamheten i [den regionala kulturplanen](#) och kultursamverkansmodellen. I februari 2019 publicerade SKL (Sveriges kommuner och landsting) rapporten ”[Regional biblioteksverksamhet - en del av det regionala uppdraget och som stöd för kommunerna](#)”. I rapporten beskrivs styrkan i att biblioteken är en del av en samlad kultursektor som fått en starkt politisk uppmärksamhet och förankring. Samtidigt har biblioteksverksamhet en stark egen identitet som behöver utvecklas utifrån sina egna förutsättningar. Slutsatsen är att samverkan med andra kulturområden och aktörer kan tillföra nya perspektiv på hur biblioteksverksamhet och det läs- och litteraturfrämjande arbetet i stort kan bedrivas och nå fler. Samverkan skapar ökade möjligheter till erfarenhetsutbyte, ömsesidigt lärande och verksamhetsutveckling.

De kommunala folkbiblioteken är den viktigaste samarbetsparterna för den regionala biblioteksverksamheten. I nära samverkan med folkbiblioteken ska Kultur Gävleborg driva biblioteksutveckling i hela länet. I HelGe-styrgrupp ingår samtliga chefer för länets folkbibliotek (eller utsedd person med mandat att fatta beslut) och chefen för den regionala biblioteksverksamheten inom Kultur Gävleborg. Kultur Gävleborg är en likvärdig part i HelGe-samarbetet med ett strategiskt uppdrag i fråga om;

- planering av kompetensutveckling och utvecklingsinsatser
- ansökningar för finansiering av större insatser
- omvärldsbevakning
- utvärdering och uppföljning

I [den regionala kulturplanen 2019-2021](#) identifierade Region Gävleborg behovet av att ge ett tidsbegränsat regionalt uppdrag inom litteratur för barn och unga. I oktober 2019 beslutade Kultur- och kompetensnämnden att tilldela Litteraturhuset Trampolin i Sandviken uppdraget och en uppdragsöverenskommelse har tagits fram i dialog med Sandvikens kommun. Inom

ramen för uppdraget ska Litteraturhuset Trampolin och Kultur Gävleborg ha en löpande dialog och bedriva samverkan för att stärka barns och ungas läs- och språkutveckling.

Den regionala biblioteksverksamheten ska vara en aktiv del i det regionala utvecklingsarbetet och samverka på bred front med aktörer inom Region Gävleborg, med länets kommuner och Högskolan i Gävle med flera. Inom ramen för samverkan med högskolan kan satsningar inom forskning, kompetensutveckling och riktat utvecklingsarbete riktat till personal och verksamheter inom kommunala och regionala bibliotek i länet vara aktuella.

På nationell nivå ska Kultur Gävleborg vara en aktiv aktör inom Föreningen för regional biblioteksverksamhet (FRB) som fungerar som en plattform för samverkan, fortbildning och erfarenhetsutbyte. Verksamhetsutvecklarna inom Kultur Gävleborg ingår i interregionala och nationella nätverk som stärker biblioteksutveckling inom en rad områden.

Kultur Gävleborg ska delta i Kungliga bibliotekets *Träffpunkt Biblioteksplaner* med fokus på att stärka det regionala och kommunala arbetet med biblioteksplaner.

Sjukhusbiblioteket

Genom att öka närvaron i vårdverksamheternas dagliga sammanhang, förbättras möjligheterna att tillvarata bibliotekens resurser i vården av den enskilda patienten.

På så sätt utvecklar biblioteken den kliniska biblioteksmodellen.

Biblioteken bidrar inom sitt uppdrag till hälso- och sjukvårdens måluppfyllelse med fokus på ”vår gemensamma patient”. Verksamheten ska undersöka förutsättningar för samverkan med den kommunala hälso- och sjukvården.

Ett gemensamt ansvar för Region Gävleborgs resurser och utvecklingsområden ger goda synergieffekter. På så sätt utvecklar Region Gävleborgs bibliotek sin samverkan med andra aktörer.

Folkhögskolornas bibliotek

Region Gävleborgs tre folkhögskolor ska samverka genom möten en gång per termin för att utveckla verksamheten och skapa mer aktivitet i biblioteken, samt stötta och inspirera varandra.

2. Barnrätt

[Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter](#) inkorporeras i Sveriges lag den 1 januari 2020. Med detta menas att hela konventionen tas in i svensk lagstiftning. Härmed sätts barnets rättigheter i fokus och barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn.

Barnrätt är ett samlingsbegrepp för de regler som rör barns rätt i samhället. Med barn avses alla människor upp till 18 år. Alla barn har samma rättigheter oberoende av kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Barns rättigheter i Sverige gäller oberoende av barnets födelseland och föräldrarnas bakgrund eller situation.

Kultur Gävleborg

Barn och unga är en prioriterad grupp både inom [bibliotekslagen](#) och i [den regionala kulturplanen](#). Kultur Gävleborg ska vara en resurs för länets folkbibliotek och Region Gävleborgs övriga biblioteksverksamheter i arbetet med att stärka barns rätt. Kultur Gävleborg ska stödja bibliotekens arbete utifrån metoden [Löpa linan ut - om att implementera barnkonventionen på folkbibliotek](#) genom att erbjuda fortbildning och ledarskapsutbildning inom området.

Kultur Gävleborg ska arbeta för att stärka den sociala hållbarheten genom att främja barn och ungas tillgång till språk och bildning. Metoder för det är att initiera, driva och samverka kring strategiska insatser inom läs- och språkutveckling i samarbete med andra aktörer, till exempel inom arbetet med *Bokstart Gävleborg* och *Läs på recept*.

Sjukhusbiblioteket

Sjukhusbiblioteken har en viktig roll både gentemot vårdnadshavare och gentemot personal, när det gäller att tillgängliggöra evidensbaserad kunskap och information kring regelverk, men framför allt gällande barn och ungdomars hälsa, rättigheter och livssituation. Mellan sjukhusbibliotek och de hälso- och sjukvårdsverksamheter som jobbar med barn och unga finns samverkan gällande såväl olika medier som inhämtande av evidensbaserad kunskap och information.

Folkhögskolornas bibliotek

Folkhögskolorna har en indirekt roll i arbetet med barnrätt genom att mänskliga rättigheter behandlas inom flertalet kurser, ibland i samarbete med biblioteket. Biblioteket och den pedagogiska personalen arbetar på olika sätt för att sprida kunskap om barns läsande samt uppmuntra kursdeltagare att läsa för och tillsammans med barn.

3. Litteratur

Sedan 2019 är litteratur ett nytt och eget verksamhetsområde inom kultursamverkansmodellen. Vägledande är det nationella målet som formulerats i utredningen ”[Läsandets kultur](#) (SFS 2012:65): Alla, oavsett bakgrund och förutsättningar, ska ges tillgång till litteratur av hög kvalitet”. Biblioteken ska enligt [bibliotekslagen](#) (2013:801) främja litteraturens ställning och läs- och litteraturfrämjande har traditionellt varit ett av bibliotekens huvuduppdrag.

Kultur Gävleborg

Sedan 2019 har Kultur Gävleborg egen verksamhet inom litteraturområdet. I förarbetet genomfördes en regional utredning, *Konsten att synliggöra litteraturen*. I utredningen identifierades ett flertal utvecklingsområden, som speglas i de särskilda satsningar för litteratur som lyfts fram i [den regionala kulturplanen för 2019-2021](#).

Det regionala arbetet med biblioteken och litteraturen ska fokusera på att i samverkan med de etablerade biblioteksaktörerna i länet och andra litterärt verksamma stärka den regionala infrastrukturen för litteratur, skapa fler offentliga arenor och genom omvärldsbevakning bidra till utveckling.

Kultur Gävleborg ska stödja lokala initiativ av regional angelägenhet inom området (exempelvis bokmässor och litteraturfestivaler), erbjuda relevant fortbildning och nätverk för biblioteken samt ta initiativ till gemensamma regionövergripande satsningar på litteratur och skrivande. Ett särskilt samarbete med Litteraturhuset Trampolin i Sandvikens kommun kommer att ske kring litteratur för barn och unga 2020-2021.

Sjukhusbiblioteket

Sjukhusbiblioteket kan ses som en del i lokala nätverk och i samverkan med andra relevanta aktörer genomföra olika arrangemang med koppling till sitt uppdrag. Exempelvis kan besök anordnas av representanter från aktörer vars tjänster biblioteket tillhandahåller i form av databaser, e-tidskrifter och e-böcker. Detta i syfte att utbilda för att slutanvändarna bättre ska kunna använda tjänsterna.

Folkhögskolornas bibliotek

Folkhögskolorna omvärldsbevakar ny och gammal litteratur genom att åka på bokmässor, utforska tidningar och webb, besöka andra bibliotek eller andra verksamheter som är relaterade till litteratur. Inköp görs för att erbjuda ett normkritiskt utbud med en god språklig tillgänglighet. Olika aktiviteter kan ske i biblioteket såsom författarbesök, poesidagar, öppen scen med mera.

På Bollnäs Folkhögskola finns skrivarlinje i ett par varianter och även sommarkurser i skrivande. Personalen vid bibliotek och skrivarlinje samarbetar för ömsesidig inspiration kring bland annat val av litteratur.

4. Läsfrämjande

”Läsfrämjande är att kunna ta del av information och litteratur i olika format och en förutsättning för lärande och delaktighet i ett demokratiskt samhälle. Den fria och kreativa läsningen berör oss som människor och har betydelse för bildning och personligt växande. Såväl för den enskilde som för samhället finns det goda skäl att arbeta för tillgänglig läsning och ett starkt läsande land” ([”Kulturrådets handlingsprogram för läsfrämjande 2019”](#)).

Utifrån människors olika behov ska biblioteken erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel. Biblioteken ska även främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning ([bibliotekslagen](#) 2013:801).

Kultur Gävleborg

Läs- och litteraturfrämjande arbete är ett av bibliotekens grunduppdrag och en del av verksamhetsområdena inom kultursamverkansmodellen. Kultur Gävleborg ska stärka barns språk- och läsutveckling och arbeta utifrån begreppet *family literacy*, det vill säga att barns läsning är vuxnas ansvar. Kultur Gävleborg ska driva och utveckla projekt och metodutveckling, till exempel *Bokstart Gävleborg*, för att stärka strukturer kring läsfrämjande från tidig ålder i nära samverkan med folkbibliotek, barnhälsovård, logopedi och förskola. Den bokgåva som delas ut av Region Gävleborg till alla nyfödda ingår i detta arbete.

Kultur Gävleborg ska genom projektstöd, metodutveckling och kompetensutveckling bidra till utvecklingen av bibliotekens läsfrämjande arbete tillsammans med målgrupper i olika åldrar och olika social bakgrund. Kultur Gävleborg ska även söka samarbeten med andra kompetensområden och organisationer för att utveckla läsfrämjande metoder som ger möjlighet till att läsa på olika sätt, anpassat för olika åldrar och funktionsvariationer.

Kultur Gävleborgs läsfrämjande verksamhet tar avstamp i det vidgade textbegreppet, det vill säga berättande genom text, bild, film eller ljud. Verksamheten ska vidareutveckla och skapa nya ingångar till litteratur och läsning genom samarbeten med andra kompetenser och verksamhetsområden, till exempel inom film, konst och crossmedia.

Läsdelegationen har i sitt betänkande [”Barn och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället”](#) (SOU 2018:57) identifierat behovet av ett nationellt ”läslyft” för folkbibliotekspersonal. Förslaget är under beredning hos regeringen. Om förslaget blir realitet bör Kultur Gävleborg ha en beredskap för detta.

Sjukhusbiblioteket

Region Gävleborgs arbete med kultur och hälsa utvecklas och de medicinska biblioteken används som en strategisk resurs inom detta arbete.

Folkhögskolornas bibliotek

Folkhögskolorna deltar i projektet *Bokstart Gävleborg*, vilket syftar till att främja läsandet hos barn genom att stötta vuxna att tidigt börja läsa för barn. Folkhögskolornas ska även stimulera till läsning hos vuxna, samt uppmuntra till läsning som en del av språkinläring. Detta kan ske genom olika aktiviteter i biblioteket såsom läslunch, bokpresentationer, författarbesök, poesidagar, öppen scen med mera.

5. Medie- och informationskunnighet

I dagens överflöd av information är det viktigare än någonsin att alla har förmågan att ta till sig information, sätta den i ett sammanhang samt avgöra om den är korrekt. Att förstå nyhetsflödet och kunna anpassa sig efter aktuella händelser utgör kärnan i yttrande- och informationsfriheten.

Den årliga rapporten ”[Svenskarna och Internet 2018](#)” konstaterar att fler kopplar upp sig allt mer och färre lämnas kvar i ett digitalt utanförskap. Dock finns den digitala klyftan kvar då fortfarande ca 1,1 miljoner svenskar uppger att de sällan eller aldrig är uppkopplade på internet. Ålder är det tydligaste sambandet med att inte koppla upp sig och 75 % av de som inte gör det är över 65 år.

Med medie- och informationskunnighet (MIK) avses de kunskaper och förmågor som krävs för att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och sammanhang. Digital kompetens handlar om förmåga att förstå och använda digitala verktyg och tjänster.

Kultur Gävleborg

Kultur Gävleborgs biblioteksverksamhet ska vara en aktiv aktör inom det regionala digitaliseringsarbetet genom att lyfta bibliotekens roll i det demokratiska samhället och bidra till en ökad digital delaktighet.

Kultur Gävleborg driver sedan ett antal år ett strategiskt arbete inom medie- och informationskunnighet. Med avstamp i att MIK är en demokratifråga samarbetar flera kompetenser från olika verksamhetsområden inom avdelningen tillsammans med externa aktörer. Kultur Gävleborg arrangerar bland annat en årlig regional konferens i samverkan med länets kommuner för att stärka bibliotekspersonal och pedagogers arbete och kompetens inom området. Kultur Gävleborg ska under planperioden vidareutveckla det strategiska arbetet med MIK och söka en bred samverkan inom området.

Kultur Gävleborg ska vara ett strategiskt stöd i bibliotekens utvecklingsarbete och metodutveckling inom området MIK och digital kompetens. Sedan 2018 arbetar Kultur Gävleborg på uppdrag av Kungliga biblioteket med det nationella, digitala kompetenslyftet för all bibliotekspersonal, *Digitalt först med användaren i fokus*. Projektet som pågår till och med 2020 ska bidra till en bred digital kompetenshöjning hos landets befolkning med stöd i folkbiblioteken. De regionala biblioteksverksamheterna ska under projektperioden fungera som kompetens- och utvecklingsnoder i detta arbete med metodutveckling och fortbildningsinsatser för chefer, ledare och medarbetare.

I skrivande stund pågår en nationell utredning inom MIK som ska slutredovisas i oktober 2020. Utredningens uppdrag innebär att arbeta med insatser som ökar människors motståndskraft mot desinformation, propaganda och näthat. Parallellt har Statens Medieråd tilldelats ett uppdrag att förstärka arbetet för ökad medie- och informationskunnighet genom att bland annat skapa ett nätverk för aktörer som arbetar med frågor relaterade till MIK, bygga upp en plattform för kunskaps- och informationsspridning och ytterligare kartlägga utvecklingen på MIK-området. Kultur Gävleborg följer detta arbete och ska ha en beredskap för eventuella nationella satsningar inom MIK-området.

Sjukhusbiblioteket

De medicinska biblioteken är viktiga förmedlare av aktuell evidensbaserad kunskap och vetenskaplig information. En förutsättning för detta är att hög och ändamålsenlig kompetens tillhandahålls samt att medieutbudet, fysisk och digitalt, motsvarar verksamheternas krav. Målet är att bibliotekens målgrupper upplever en god tillgänglighet och flexibilitet.

Genom att öka närvaron i vårdverksamheternas dagliga sammanhang, förbättras möjligheterna att tillvarata bibliotekens resurser i vården av den enskilda patienten. Målet är att biblioteken utvecklar den kliniska biblioteksmodellen.

Biblioteken bidrar inom sitt uppdrag till hälso- och sjukvårdens måluppfyllelse med fokus på ”vår gemensamma patient”. Målet är att undersöka förutsättningar för samverkan med den kommunala hälso- och sjukvården.

Folkhögskolornas bibliotek

Biblioteken spelar en viktig roll i folkhögskolornas demokratiuppdrag. I samarbete med de pedagogiska arbetslagen ska biblioteken ge kursdeltagarna förutsättningar för att bli aktiva och medvetna samhällsmedborgare.

Förslag till slutversion

6. *Mångfald och likabehandling*

Respekten för alla människors lika värde är ett fundament i de mänskliga rättigheterna och ska främjas inom samtliga av Region Gävleborgs verksamheter. Arbetet för likabehandling är en del av Region Gävleborgs värdegrundsarbete som handlar om att aktivt främja mångfald och säkerställa allas lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet och uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Likabehandlingsarbetet utgår från Region Gävleborgs fastställda [likabehandlingspolicy](#).

Enligt [bibliotekslagen](#) (2013:801) ska bibliotek vara tillgängliga för alla vilket innebär att arbete för personer med funktionsnedsättning, de nationella minoriteterna och urfolket samt personer med annat modersmål än svenska ska vara prioriterat (2013:801).

Enligt [språklagen](#) (2018:1367) som trädde i kraft 1 januari 2019, stärks minoritetsspråkens ställning. Inom förvaltningsområdena utvidgas rätten till förskola på minoritetsspråk. Rätten till äldreomsorg på minoritetsspråk utvidgas och ska omfatta den äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. Lagen ger ökade möjligheter till äldreomsorg på jiddisch och romani chib. Gävleborg är finskt förvaltningsområde och Gävle, Hofors, Sandviken och Söderhamn är finska förvaltningskommuner. Lagstiftningen innebär ökade krav på samtliga bibliotek i länet att tillhandahålla information på minoritetsspråken. Gävle kommun är även utvecklingskommun för romsk inkludering.

Kultur Gävleborg

I [den regionala kulturplanen](#) finns uppdraget till den regionala biblioteksverksamheten att arbeta för att främja folkbibliotek som demokratiska, tillgängliga och kreativa mötesplatser.

Kultur Gävleborg ska vara ett stöd för biblioteken i att följa lagstiftning och stimulera utvecklingsarbete och mediasamarbete för personer som talar de nationella minoritetsspråken och urfolkets språk, i alla åldrar. Detta genom inspiration, metodutveckling, nätverksbyggande och kompetensutveckling. Kultur Gävleborg ska fortsätta stärka samarbetet med andra regioner inom detta område för att systematiskt öka kompetensen.

Kultur Gävleborg har medverkat i framtagandet av forskningsrapporten ”[Sen går jag hem när de stänger - en studie om nyanländas biblioteksanvändning](#)” (Bibliotekshögskolan i Borås). Med utgångspunkt i intervjuer och observationer behandlas ämnet i syfte att utveckla fördjupade kunskaper om vad som möjliggör och begränsar bibliotekstjänster riktade mot nyanlända. Rapportens slutsatser skapar en grund för Kultur Gävleborgs fortsatta arbete med att ge stöd för ökad integration på folkbiblioteken.

Kultur Gävleborg ska ta tillvara erfarenheterna från det interregionala projektet *Alla kan läsa och hör sen* med syfte att öka tillgången till tillgängliga medier på bibliotek. Det regionala nätverk som startade under projektperioden med representanter från folkbiblioteken ska vidareutvecklas för att skapa goda möjligheter för samverkan, erfarenhetsutbyte och metodutveckling. Kultur Gävleborg ska även utveckla samarbete med sjukhusbiblioteken och folkhögskolornas bibliotek.

Kultur Gävleborg ska fortsätta främja utvecklingen av biblioteken som kreativ mötesplats genom att uppmuntra och stödja utvecklingen av så kallade makerspaces och skaparbibblor. Den internationella makerrörelsen definierar grundtanken med makerspace som ”en verkstadsliknande miljö som uppmuntrar till delning av kunskap, verktyg och idéer”. Genom att uppmuntra bibliotek att skapa möjligheter och stimulera till att experimentera med teknik, konst- och kulturformer, hantverkstraditioner med mera skapas nya förutsättningar för möten, innovation och lärande.

Kultur Gävleborgs handlingsplan för ökad tillgänglighet följs upp och uppdateras årligen. Verksamhetens kommunikation ska vara målgruppsanpassad för att främja ett vidgat och mer tillgängligt deltagande, till exempel genom klarspråk och bildtolkning.

Kultur Gävleborg är sedan 2016 en hbtq-certifierad verksamhet. Certifikatet innebär att verksamheten har en kvalitetssäkrad metod för att arbeta med jämlikhet och utfärdas av RFSL (Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners och queeras rättigheter). Under planperioden ska verksamheten vidareutveckla arbetet och ge ett strategiskt stöd till folkbiblioteken.

Sjukhusbiblioteket

Ett inkluderande arbetssätt, utbud och modern teknik, möjliggör för alla inom målgruppen att ta del av relevant evidensbaserad kunskap och information.

De medicinska biblioteken är viktiga förmedlare av aktuell evidensbaserad kunskap och vetenskaplig information. En förutsättning för detta är att hög och ändamålsenlig kompetens tillhandahålls samt att medieutbudet, fysisk och digitalt, motsvarar verksamheternas krav. Målet är att bibliotekens målgrupper upplever en god tillgänglighet och flexibilitet.

Genom att öka närvaron i vårdverksamheternas dagliga sammanhang, förbättras möjligheterna att tillvarata bibliotekens resurser i vården av den enskilda patienten. Målet är att biblioteken utvecklar den kliniska biblioteksmodellen.

Ett gemensamt ansvar för Region Gävleborgs resurser och utvecklingsområden ger goda synergieffekter. Målet är att organisationens bibliotek utvecklar sin samverkan med andra aktörer.

Folkhögskolornas bibliotek

Folkhögskolorna arbetar med språklig mångfald genom att erbjuda litteratur på flera olika språk. Lexikon, böcker för språkträning och lättlästa böcker på ett flertal språk finns tillgängligt.

Biblioteken har en god tillgänglighet och är alltid öppna när folkhögskolorna är öppna. De deltagare som bor på folkhögskolorna har tillgång till biblioteken dygnet runt. Biblioteken är anpassade för att vara fysiskt tillgängliga men även utbudet av litteratur präglas av ett tillgänglighetsperspektiv.

Uppföljning

Regional biblioteksplan Gävleborg 2020-2021 ska genomföras och följas upp inom ramen för årliga verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser.

För den regionala biblioteksverksamheten inom Kultur Gävleborg sker uppföljning även inom ramen för kultursamverkansmodellen och Regional kulturplan Gävleborg 2019-2021.

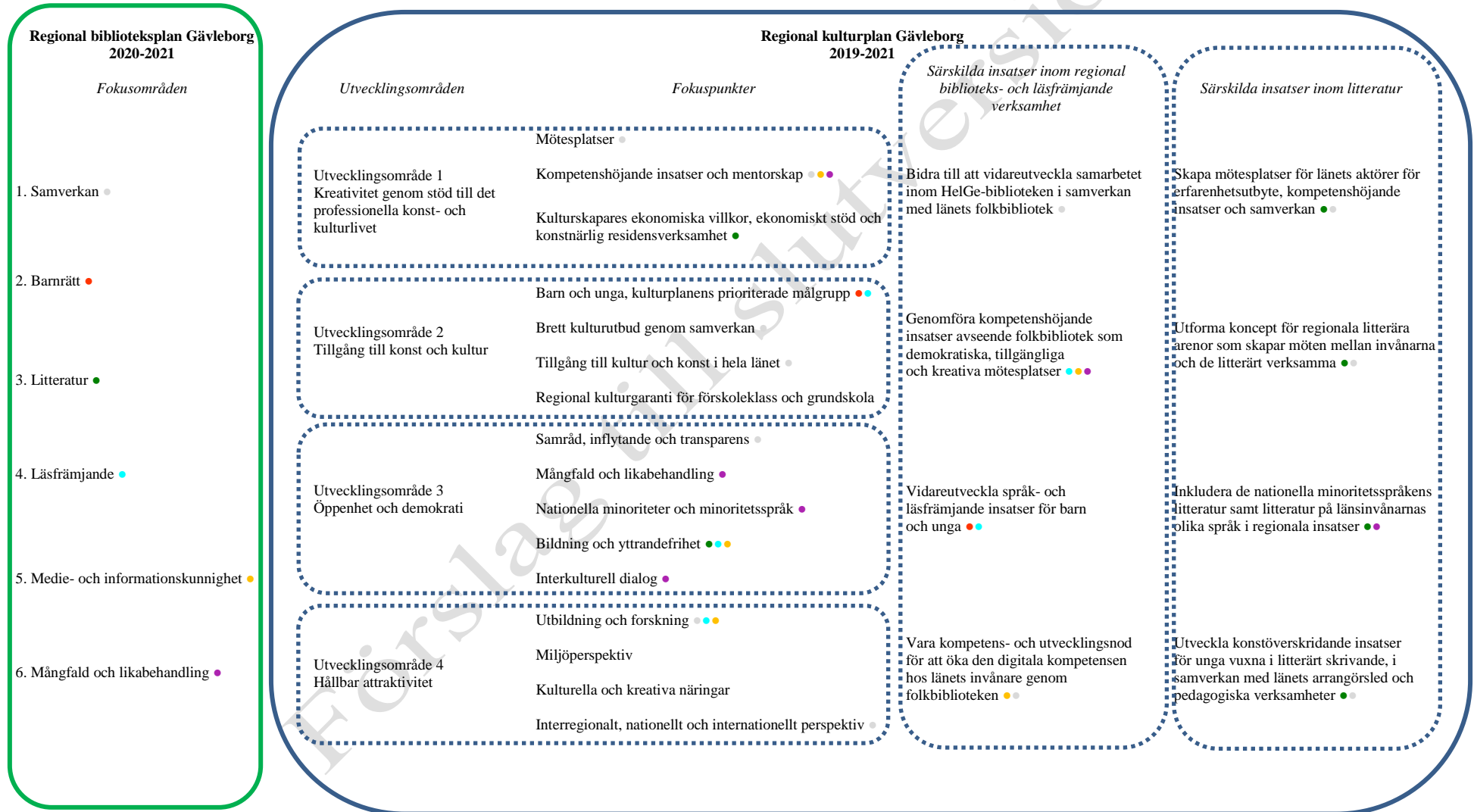
För folkhögskolorna sker uppföljning även till Folkbildningsrådet.

För att skapa goda förutsättningar för samverkan ska ett årligt dialogtillfälle genomföras med representanter för samtliga biblioteksverksamheter inom Region Gävleborg. Kultur Gävleborg har i uppdrag att sammankalla till denna dialog.

Förslag till slutversion

Bilagor

1. Region Gävleborgs kulturpolitiska prioriteringar

2. Grundläggande fakta om länets kommuner och folkbibliotek

Dessa data gäller kommunernas befolkning (folkmängd, andel av länets totala befolkning, befolkningstäthet, tätortsgrad, och medelålder), landareal samt ekonomiskt utfall för bibliotek (enligt Statistiska Centralbyrån, SCB) 2018 och personal- och biblioteks fakta (enligt Kungliga bibliotekets biblioteksstatik 2018):

- Personal (helårstjänster)
- Kostnad personalens kompetensutveckling (tkr)
- Andel kostnad för kompetensutveckling av totala personalkostnader
- Huvudbibliotekets öppethållande (i timmar/vecka)
- Antal filialer förutom huvudbiblioteket
- Bokbuss
- Antal fysiska lån/invånare

Tanken är att ge en grundläggande överblick över varierande kommunala utgångspunkter i länet.

SCB presenterar ekonomiskt utfall för bibliotek enligt följande:

Block 3 - KULTUR OCH FRITID
Kulturverksamhet

- 320 Bibliotek

Kostnader för tillhandahållande och förmedling av information samt utlåning av medier till allmänheten. Allmänskulturell verksamhet som sker i bibliotekets regi såsom utställningar, teater etc. ska föras till Allmän kulturverksamhet.

		Bollnäs	Gävle	Hofors	Hudiksvall	Ljusdal*	Nordanstig	Ockelbo*	Ovanåker	Sandviken	Söderhamn
Befolkning och landareal 2018	Folkmängd	26 991	101 455	9 602	37 430	19 033	9 517	5 906	11 684	39 208	25 721
	Andel av länets totala befolkning (%)	9	35	3	13	7	3	2	4	14	9
	Befolkningstäthet (invånare/km ²)	14,9	62,9	23,4	15,1	3,6	6,9	5,5	6,2	33,6	24,3
	Landareal (km ²)	1 814,04	1 613,84	409,95	2 489,05	5 256,37	1 370,48	1 064,76	1 873,32	1 165,78	1 060,85
	Tätortsgrad (%)	70	94	78	72	62	51	61	66	86	77
	Medelålder (år)	44,2	41,5	45,1	44,5	45,3	45	45,9	45,4	43,4	45,5

		Brutto	Netto	Brutto	Netto	Brutto	Netto	Brutto	Netto	Brutto	Netto	Brutto	Netto	Brutto	Netto	Brutto	Netto	Brutto	Netto		
Ekonomiskt utfall 2018 (tkr)	Bibliotekskostnader	9 728	9 359	48 336	44 842	5 708	5 197	17 812	17 211	9 299	8 884	4 104	4 027	3 923	3 845	6 630	6 074	26 735	24 667	14 055	13 013
	Per capita	0,36	0,35	0,48	0,44	0,59	0,54	0,48	0,46	0,49	0,47	0,43	0,42	0,66	0,65	0,57	0,52	0,68	0,63	0,55	0,51

Personal- och biblioteksstatistik 2018	Personal (helårstjänster)	11	46	6,5	24	16	4,6	3,8	6,8	25,5	13,5
	Kostnad personalens kompetensutveckling (tkr)	-	242	34,9	50,7	35,1	14,1	22,4	29,8	43	50,4
	Andel kostnad för kompetensutveckling av totala personalkostnader (%)	-	1	1,3	0,6	-	0,6	1,5	1	0,3	0,7
	Huvudbibliotekets öppethållande (i timmar/vecka)	48	59	32	46	44 (+ självbetjäning 1,5 timme)	26	34	32	52	48
	Antal filialer förutom huvudbiblioteket	1	9	1	6	4	3	0	1	5	3
	Bokbuss	nej	nej	nej	ja	ja	nej	nej	nej	nej	Nej
	Antal fysiska lån/invånare	5,3	5,4	6,2	7,3	8,5	4,8	7,7	8,5	5,9	5,4

*Skol- och folkbibliotek samredovisas